

**Вітаю!**

**Я, Прокопенко Марина Володимирівна.**

Запитання, фото конспектів та власних висловлювань надсилати на е-адрес [samaramarina30@gmail.com](mailto:samaramarina30@gmail.com)

З форматом дистанційного навчання Ви вже знайомі.

**Нагадую:** відео, як користуватися онлайн підручниками та проходити тести знаходяться на головній сторінці “українська мова”.

**Зауважте:** деякі тести можна буде проходити з одного облікового запису тільки **ОДИН** раз (*уважно читайте тести*).

**Успіхів Вам! Бережіть себе!**

## **урок 1. *Лексикографія. Сучасні лексикографічні джерела: словники, довідники.***

**Завдання:** опрацювати тему, написати опорний конспект у робочому зошиті

(*О.Заболотний Українська мова 10 клас. Рівень стандарту. стор 4 - 13;*  
*О.Глазова Українська мова 10 клас. Рівень стандарту. стор 4 - 11).*

ТЕМА

**Лексикографія** — розділ мовознавства, який досліджує теорію і практику укладання словників. Це наука, яка має практичне застосування.

Словники необхідні для вивчення рідної та іноземної мов, для піднесення культури усної та писемної мови і загалом інтелекту людини. Культурний рівень нації і рівень розвитку мови часто оцінюють за кількістю виданих словників. Лексикографія тісно пов’язана з лексикологією. Укладання словників вимагає великих теоретичних знань і доброго чуття мови, тобто розуміння відтінків значення слова, особливостей його вживання, сполучуваності з іншими словами тощо.

***Розрізняють теоретичну й практичну лексикографію.***

Теоретична лексикографія опрацьовує загальну теорію словників: розробляє принципи добору лексики, розташування слів і словникових статей, структуру словникової статті (граматичний і фонетичний коментар до слова, виділення й класифікація значень, типи словникових визначень, система ремарок, типи ілюстрацій, подача фразеологізмів, співвідношення лінгвістичної і нелінгвістичної, тобто енциклопедичної, країнознавчої інформації).

Практична лексикографія забезпечує навчання мови — як рідної, так й іноземної, описує та нормалізує рідну мову, дає матеріал для наукового вивчення лексики.

***Усі словники поділяють на енциклопедичні й лінгвістичні.***

***Енциклопедичні*** словники описують світ, пояснюють явища, поняття, дають бібліографічні довідки про знаменитих (інколи й одіозних) людей, відомості про країни й міста, про видатні події 12 Усі уроки української мови в 10 класі. І семестр тощо

***Лінгвістичні словники*** — це словники слів. Вони дають інформацію не про речі, явища, поняття, а про слова. Якщо енциклопедичні словники подають лише назви предметів та явищ, які в мові представлені іменниками та іменними словосполученнями, то лінгвістичні словники пояснюють усі типи слів, їхні граматичні й стилістичні ознаки, особливості їхнього функціонування.

Мовою ми користуємося усно й письмово, без мови не можна спільно та погоджено жити, будувати сучасне життя, досягати своїм розумом минуле, передбачати майбутнє.

***Мова*** — це особлива система різнотипних і в той же час внутрішньо поєднаних між собою структурних одиниць (звуків, морфем, слів, словосполучень, речень тощо), якими людина послуговується свідомо і які служать їй засобом спілкування з іншими, засобом вираження її думок, почуттів, настроїв. Усі одиниці мови взаємозалежні, закономірно підпорядковані одні одним. Мовні одиниці є своєрідними матеріальними (фізичними) одиницями, бо утворюються внаслідок складної «праці» наших мовних органів, сприймаються слухом або зором (коли попередньо запишуть їх).

З провідною **комунікативною функцією мови** внутрішньо пов'язані й інші основні функції мови, зокрема:

- а) мислеоформлювальна функція (за допомогою мови людина виражає своє мислення, свідомість, думки);
- б) емоційна (мовою виражаємо свої почуття, емоції);
- в) пізнавальна (завдяки мові та з її допомогою пізнаємо світ, самих себе);
- г) художня, естетична (своєрідне й водночас досконале користування мовою здатне викликати захоплення, почуття краси, насолоди, утіхи);
- д) самовиражальна функція (задовольняє потреби нашого «я», наприклад, коли співаємо чи декламуємо тільки для себе тощо).

*Науку про мову (мови) називають мовознавством, або лінгвістикою.*

### ***Різновиди лінгвістичних словників***

У лінгвістичних словниках по-різному пояснюються слова: з погляду властивого їм лексичного значення, походження, правопису, наголошення, відповідності слів однієї мови словам іншої чи інших мов тощо. Серед них виділяють такі різновиди:

- **тлумачні** словники, у яких з'ясовуються основні, прямі й переносні значення слів певної мови, належність їх до різних стилів, частота вживання тощо.
- **етимологічні** словники. У них з'ясовуються походження, слів, їхні найдавніші корені, а також розвиток значень слів, зміни в їхній будові;
- **історичні** словники подають у текстах і пояснюють слова, які вживалися в мові раніше і зафіксовані в її писемних пам'ятках;
- **орфографічні** словники подають нормативне (загальноприйняте) написання слів;
- **орфоепічні** словники, зазначається, з якої мови походить іншомовне слово, з яких елементів утворилось, з яким лексичним значенням тепер уживається;
- **синонімічні** словники подають згруповані в синонімічні ряди слова-синоніми;
- **фразеологічні** словники, зокрема словники ідіом, у яких пояснюються значення й уживання стійких сполучень слів;
- **термінологічні** словники подають значення термінів з певних галузей знань (словники фізичних, біологічних, літературознавчих, радіотехнічних,

геологічних, математичних та інших термінів), які бувають одномовними, двомовними чи кількомовними;

- *діалектні* словники, у яких з'ясовуються значення й межі поширення діалектних слів, незалежно від того, відомі вони в літературній мові чи ні;
- словники мови письменників;
- словники рим;
- словники власних імен, прізвищ;
- морфемні словники, у яких слова, що розміщені за алфавітом, розділяються на морфеми — префікси, корені, суфікси, закінчення. Отже, такі словники присвячені розгляду структури слів;
- топонімічні словники;
- інверсійні (зворотні, чи обернені) словники.